

Література:

1. Женетт Ж. Повествовательный дискурс / Жерар Женетт // Работы по поэтике. Фигуры : в 2 т. / Ж. Женетт ; [пер. с фр. ; общ. ред. и вступ. ст. С. Зенкина]. — М. : Изд-во им. Сабашниковых, 1998. Т. 2. — С. 60–273.
2. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа / Е. М. Мелетинский. — М. : Наука, 1976. — 407 с.
3. Мокровольська І. Міфологічна драматургія Єйтса / І. Мокровольська // Вибрані твори : поезії, поеми та драми / В. Б. Єйтс ; [пер. з англ. О. Мокровольський ; передм. С. Павличко ; післямова І. Мокровольської]. — К. : Юніверс, 2004. — С. 569–585.
4. Силантьев И. Мотив как проблема нарратологии / И. Силантьев // Критика и семиотика. Вып. 5, 2002. — С. 32–60. Львів, 2007. — Вип. 118. — С. 284–291.
5. Ткачук О. М. Наратологічний словник / О. М. Ткачук. — Тернопіль : Астон, 2002. — 173 с.
6. Тодоров Ц. Поняття літератури та інші есе / Цветан Тодоров ; [пер. з фр. Є. Марічев]. — К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. — 162 с.
7. Шмид В. Нарратология / В. Шмид. — М. : Языки славянской культуры, 2003. — 312 с.
8. Frye N. Anatomy of Criticism. Four Essays / Northrop Frye. — Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1973. — 384 p.
9. Yeats W. B. Selected Plays / William Butler Yeats ; [Ed. with an Introd. by A. Cave]. — London : Penguin Books, 1997. — 389 p.

**Thanatological Motifs in the Narrative Structure
of William B. Yeats's Play «Deirdre»**

The article focuses on the research of the narrative structure and the exposure of thanatological motifs as the compositional and narrative principle in William B. Yeats's play «Deirdre». It aims to prove that literary motifs as the bearers of certain meanings and images may determine the composition of the literary work and influence its narrative. Being the means of realization of the author's aesthetic ideas, the peculiarities of narrative structure in Yeats's play are of interest in this article.

УДК 821.111-31.09"19/20"Д.Лессінг

Мар'яна Горлач (Львів)

**ПРОБЛЕМА ВІДМІННОСТІ
У МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ
ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ДОРІС ЛЕССІНГ**

Центральна характеристика культурної картини світу на початку ХХІ ст. — співіснування, асиміляція і плюралізм численних світових культур та їхньої історичної спадщини, що актуалізує мультикультурну художню літературу і робить її доказом та ілюстрацією нової світоглядної позиції людства.

Великобританія — країна, яка демонструє мультикультуралізм в його основних рисах, і, своєю чергою, британська література художньо осмислює основні тенденції розвитку національної культури. Зокрема, соціокультурна динаміка засвідчує зникнення чистокровного англійця впродовж останніх десятиліть ХХ ст. У літературі зростає частотність тем і персонажів інонаціонального походження.

Сучасна англійська письменниця Маргарет Драбл, коментуючи теперішній етап розвитку британської літератури, наголошує, що «мультикультуралізм мав визначний вплив на теперішню англійську літературу. З одного боку, він приніс несміливість (страх перед апропріацією, побоювання образити когось, нерішучість щодо релігійної цензури), а з іншого боку, новий суб'єктивізм, нову матерію людських стосунків переважно з індійського субконтиненту, але також і з Африки. Ми переписуємо історію, подібно до того, як жінки переписували гендерну історію через нове письмо» [2]. Англійська література сьогодення — це

частково множинність національних літератур, але на відміну від американської літератури британський мультикультуралізм, в першу чергу, спричинений творчістю тих британських письменників, які мають досвід життя в інших країнах, здебільшого у колоніях. Драббл також додає, що «не варто забувати про мультикультуралізм як центральну модель нового світосприйняття» [2].

Невипадково саме поняття англійська література стає предметом переосмислення і набуває нових культурологічних значень, і, як результат, сьогодні значно частіше вживається словосполучення «англомова література». «Постколоніальна реальність, активні міграційні процеси та електронні засоби комунікації, що сприяють утворенню «наднаціональних» і діаспорних спільнот, призводять до того, що низка найбільш значущих романів, п'єс та поезій англійською мовою створюються сьогодні в Делі та Лагосі, Атланті й Антигуа» [1, с. 91]. Завдяки своїй постколоніальній історії англійська література втратила своє «географічне походження». Література англійською мовою створюється в Індії, Японії, країнах колишніх британських колоній в Африці тощо. Варто наголосити на тому, що така література ділиться на дві підгрупи: це твори, написані британцями, що живуть або раніше жили поза межами Великобританії, а також це твори, написані місцевими авторами, які внаслідок колоніального минулого пишуть саме англійською мовою.

Творчість Доріс Лессінг, лауреатки Нобелівської премії 2007 року, відносять до мультикультурної художньої літератури. Це твердження часто стає об'єктом дискусій та ще досі вважається суперечливим. З іншого боку, цікаво, що всі літературознавці одноставні — її художня творчість належить до постколоніальної літератури, адже письменниця народилася в Персії, а до 1950 року жила в тогочасній англійській колонії Британії Південній Родезії, тепер Зімбабве. Реалії колоніального життя яскраво відображені в її ранній творчості, яку можна умовно віднести до «африканського періоду», — це насамперед романи «Трава співає», а також цикл із п'яти творів «Діти насильства». Саме постколоніальний характер ранньої творчості Лессінг згодом став основою для мультикультурного світогляду письменниці, що чітко простежується в її подальшій творчості.

Один із романів зрішого періоду творчості авторки, якому притаманна мультикультурна проблематика, — «Літо перед темрявою» (1973). Ознака широких географічних рамок твору — те, що дія відбувається спочатку в Лондоні, потім у Стамбулі, згодом в Іспанії тощо. Героїня роману, Кейт Браун, яка сама не чистокровна британка (її дідусь був португальцем і половину свідомого життя вона провела саме з ним), працює перекладачем і організатором різноманітних міжнародних з'їздів та конференцій. Вона постійно оточена людьми з різних країн, змушена шукати індивідуальний підхід до кожного та знаходити з ними спільну мову. Саму Кейт Браун це захоплює, адже «Яким екстраординарно привабливим був цей натовп [учасники конференції]. Така суміш красивих чоловіків та жінок із шкірою різного кольору та різних народностей могла б бути знахідкою для кінорежисера, який мав би на меті зняти ідеальну сцену об'єднаних націй» [11, с. 29].

Кейт Браун, як і багато інших персонажів Лессінг, страждає від порушення цілісності її національної ідентичності. Через своє португальське коріння вона почувається чужинкою, аутсайдером, «Іншою» серед англійців і не може позбавитись цього відчуття, навіть перебуваючи серед величезного мультикультурного натовпу, де приналежність до будь-якої нації світу втрачає свою вагу. Сама авторка звертає увагу на цю проблему у той спосіб, що навіть ім'я Кейт втрачає своє значення: «Дорога Кейт. Шері Катрін. Солодка Катя, Катінька, та Кітті. Мила Кейті, моя Катьона. Чарівна Кейтлін, Кейтерлін, Кіт, та Кетрін. Моя любов Єкатерина, мій ангел Каті. Карен...» [11, с. 65]. У такі моменти героїня Лессінг усвідомлює, що вона й сама не знає, як правильно до неї звертатись, вона сама починає сумніватися у тому, до якої нації належить. Як видно, образ Кейт Браун задумано письменницею як приклад мультикультурного «Іншого», особистості, відмінної від оточення через своє походження, через власну етнічну приналежність до двох народів водночас.

Чарльз Тейлор, дослідник проблем мультикультуралізму й політики визнання, стверджує: «...визначальною рисою людського життя є його фундаментально діалогічний характер. Ми стаємо дійсними людьми, здатними себе зрозуміти, а отже й визначити свою ідентичність, коли оволодіваємо всім багатством мов, якими виражають себе люди» [3, с. 35]. Людина пізнає саму

себе через те, як її сприймають оточуючі, а для цього неодмінно потрібне спілкування, бо лише так можна наблизитись до іншої людини. Цілком закономірно люди, які є носіями мультикультурної свідомості і страждають через неможливість визначити власну національну чи культурну ідентичність, часто стикаються з комунікативними проблемами.

Кейт вільно володіє багатьма мовами, але, перш за все, вважає англійську своєю рідною, тому визначає себе британкою. Чим більше вона перебуває у чужому для себе культурному середовищі, тим більше мовний аспект проблеми стає для неї складнішим. «Усюди навколо неї, поза цим готелем, був світ, де її вуха ... раптово ставали нечутливими та не могли розуміти: мова, яку вона не знала, оточувала її немов вікна з брудними затемненими шибками...» [11, с. 56]. Мова, в такий спосіб, відіграє вирішальну роль у визначенні її особистості «Іншого», людини, що перебуває в чужому для себе оточенні і не може стати його непомітною частиною. Для головної героїні роману мовні та комунікативні проблеми стають основним бар'єром у віднайденні своєї національної ідентичності.

У романі «Літо перед темрявою» Лессінг звертається не лише до проблеми мультикультурного суспільства та особистості Іншого, але й до проблеми жіночої ідентичності в сучасному суспільстві. Письменниця зображує свою героїню Кейт у вирішальний життєвий період — вона усвідомлює, що її подружнє життя втратило сенс, дітям її допомога та опіка вже не потрібні. І саме в цей момент, коли Кейт намагається віднайти своє власне місце, вона стикається з проблемою власної відмінності та відчуженості серед людей, поруч з якими вона прожила майже все життя. Будучи дружиною успішного лікаря, маючи трьох дорослих дітей, Кейт починає відчувати, що вона не на своєму місці. Авторка акцентує увагу на цій проблемі в той спосіб, що коли йдеться про Кейт Браун, яка є дружиною і матір'ю, в тексті вона фігурує як «жінка», а коли йдеться про ту Кейт, яка шукає своє місце у цьому світі, лише тоді вона стає «Кейт». Героїня не відчуває себе цілісною, відповідною тому образу в якому вона живе, вона відчуває дискомфорт, для неї таке життя — це життя за маскою, лише своєрідна гра в життя.

У пошуках власної ідентичності Кейт спочатку погоджується на пропозицію попрацювати перекладачем упродовж літа, хоча з часу свого одруження вона ніколи не працювала, потім вона наважується на роман із значно молодшим від неї чоловіком та їде з ним подорожувати Європою. Згодом вона повертається до Англії і замість того, аби повернутись додому, починає винаймати кімнату в молодій дівчини, що цілими днями занята курінням марихуани та побаченнями із численними шанувальниками. Кейт починає шалено худнути, вона змінює свою манеру одягатись та поступово перетворюється в цілком іншу людину. Сама вона усвідомлює, що стала іншою, ніж була усе своє життя. Спочатку вона перестає впізнавати своє відображення, а потім і її сусіди, які жили поруч останні 30 років, сприймають її за волоцюгу та зовсім не впізнають її, коли вона прогулюється їхньою вулицею.

У фіналі роману Кейт таки повертається до власного дому, знову одягає свій старий одяг та опиняється там, де вона уже все знає, до звичного їй життя. Завершення твору досить неоднозначне, адже спершу невідомо, чи вона повернулася тому, що зрозуміла, що це і є її єдино правильна роль у цьому житті, чи тому, що так і не змогла знайти справжню себе. Відповіддю стає метафора, до якої вдається Лессінг. Упродовж усього твору головній героїні сниться один і той же сон — вона знаходиться в якійсь скелястій місцевості і тримає на руках морського котика, в якого обсохла вся шкіра, і Кейт знає, що її обов'язок — донести тварину до моря, бо тільки так можливо її врятувати. Як і сама Кейт, котик абсолютно загублений — він відбився від зграї, опинився в чужому місці і йому загрожує смерть. Чим більше Кейт віддаляється від власного життя, тим частіше їй починає снитися цей сон. Вона повертається додому лише після того, як рятує морську тварину — уві сні вона таки знаходить шлях до моря і відпускає його у воду до інших морських котиків. У такий спосіб авторка дає зрозуміти, що Кейт увесь час шукала те, що і так було перед нею, просто їй треба було переконатися в тому, що саме це і є її життя, таке як і мало бути, і це її власний свідомий вибір.

Проблема втрати власної ідентичності, відчуття розщепленості та роздвоєності, характерні для постмодерного світовідчуття, значно поглиблюють мультикультурну проблематику «Літа перед темрявою». Художній персонаж Кейт Браун — це «Інший»: по-перше, завдяки проблемі культурної та національної ідентичності, а по-друге, завдяки проблемі самореалізації та самоусвідомлення героїні як жінки. Отже, у цьому романі Лессінг знову звертається до двох

центральної проблеми своєї творчості — до проблеми мультикультурності та проблеми відчуженості, відмінності, інакшості.

Повертаючись до життєвого досвіду письменниці, варто згадати, що другим чоловіком письменниці був Готфрід Лессінг, німецький політичний діяч, який під час війни переїхав з Німеччини до Південної Родезії та став лідером місцевої комуністичної партії. Разом вони прожили лише два роки, після розлучення письменниця переїхала до Великої Британії і живе там по сьогоднішній день. Якщо брати біографію авторки як першооснову виникнення її мультикультурного художнього світу, то, звісно, одруження з іноземцем можна назвати одним із головних доказів. Попри коротку тривалість цього шлюбу Лессінг встигла пізнати німецьку культуру та усвідомити її особливості. Можливо, саме через це Німеччина — місце дії в оповіданні «Око Господнє в раю», опублікованому у збірці «Оповідання» (1978).

«...Доріс Лессінг літописець нашого часу» [7, с. 13] — пише Гейл Грін у своїй монографії, присвяченій творчості письменниці. Творчість Лессінг справді можна розглядати як історичну хроніку другої половини ХХ ст. Письменниця постійно звертається до свого особистого досвіду і черпає з нього натхнення та матеріал для написання своїх художніх творів. Яскравий приклад — оповідання «Око Господнє в раю», дія якого відбувається у повоєнній Німеччині приблизно в ті роки, коли сама письменниця переїхала з Африки до Англії і почала відкривати для себе Європу як цілковито новий, не відомий для неї раніше світ.

У цьому оповіданні йдеться про закохану пару англійських лікарів, що подорожують німецькими Альпами під час своєї зимової відпустки. Під час спілкування з німцями в них не виникає проблем через почуття відчуженості чи нерозуміння, а навіть навпаки — вони свідомо відгороджуються від них та постійно порівнюють їхні культури, бо апріорі сприймають німецький народ ворожим, адже вважають їхній національний менталітет відповідальним за Другу світову війну. Лессінг робить спробу культурного порівняння німців та англійців — двох націй, що мають єдине германське походження, підкреслюючи особливості у спілкуванні, характерах людей та в їхньому сприйнятті світу навколо себе.

Персонажі оповідання увесь час порівнюють все, що вони бачать в Німеччині, з тим, як ці ж самі речі виглядають в Англії. Вони переходять від досить тривіальних співставлень національної кухні («Вони зауважили, що однієї порції (яка подається на великому металевому блюді) будь-якої страви тут було достатньо, щоб наповнити відразу два англійські шлунки» [10, с. 107]) до загальних імагологічних стереотипів обох народів. У такому протиставленні німці виглядають народом дуже жвавим, активним, динамічним та частково щасливішим, ніж англійці, яких в оповіданні представляє типова британська пара — «Вони обоє були лікарями, обоє добросовісні та сумлінні, обоє дуже втомлені, адже попри те, що життя в Британії має багато переваг, воно несе в собі важку працю, аби дотримуватись достойного рівня життя... Перш за все, вони, мабуть, були втомленими людьми» [10, с. 112]. Авторка позиціонує життя в Англії як постійну працю — працю заради грошей, заради соціального статусу, задля досягнення відповідного рівня заможності і поваги в суспільстві, задля того, щоб сформувані в довколишніх позитивну думку про себе. На протигагу цьому німці вміють насолоджуватися моментом, шансом на нове життя після усіх бід, що пережив їхній народ, вони легко ідуть на контакт, абсолютно відверті й щирі у спілкуванні з іноземцями, не намагаються дотримуватись усіх правил етикету.

Доріс Лессінг враховує історичний досвід ХХ ст., саме тому головні герої оповідання сприймають усіх німців трохи божевільними, звісно в порівнянні з тверезо мислячими та раціональними британцями: «Вони подумали, що це був голос божевілля. Вони подумали також, що не знали нікого в Англії, хто б подумав по-іншому. Вони подумали, що обоє щиро та свідомо відносять себе до таких представників свого народу, які намагаються бути необмеженими, не піддаватись поганому впливу самовдоволення...» [10, с. 122]. Вони не розуміють поведінки місцевого населення, вона їм чужа та часом навіть неприємна — вони навіть свідомо уникають зайвих знайомств та контактів із ними.

Персонажам-британцям Лессінг видається дивним те, що в Німеччині люди почуваються такими вільними від суспільних рамок та абсолютно не пристосовуються до них. Спів двох школярів в автобусі стає для них шокуючою подією — «Британська пара подумала про те, що у власній країні вони б не змогли знайти двох дівчаток, які б могли так співати, не

повторюючись, упродовж 2 годин подорожуючи автобусом, навіть якби вони наважились відкрити роти в публічному місці, незважаючи на англійську закритість та скутість» [10, с. 129]. Для стриманих британців відвертість і свобода у поведінці німців — щось неосяжне і геть незрозуміле. Але, попри всі розбіжності, які вони знаходять між собою та ними протягом подорожі, вони доходять одного висновку: «Одна нація не надто відрізняється від іншої... (Якби ж ми не приймали це твердження як єдино правильне, до чого б ми прийшли?)» [10, с. 126]. Після усіх намагань створити бар'єр між собою та німцями, стати повністю іншими від них і не мати нічого спільного, вони розуміють, що не можуть ігнорувати певну спорідненість між своїми народами хоча б тільки через те, що їхні мови належать до однієї германської групи і обидві країни європейські.

Цікава і важлива для розуміння й аналізу мультикультурного художнього світогляду письменниці також збірка оповідань «Спостерігаючи Лондон» (1993). Оповідання відкривають внутрішній світ людини, чужинця там, де сама вона вважає себе вдома: «Я знаю старшу жінку, ...яка говорить: «Люди як ви...». Вона має на увазі чужинців, іноземців, хоча я і прожила тут 40 років...» [9, с. 82]. Ці слова належать самій Лессінг, адже в усіх творах цієї збірки вона виступає наратором, відтворює власні спогади та роздуми про Лондон і його жителів. Через те, що письменниця народилася й виросла далеко за межами Великобританії, вона приречена на статус чужинки в себе на батьківщині. Переважна більшість літературних критиків та літературознавців ідентифікують Лессінг як одну із «емігрантів із країн колишньої Британської імперії...» [6, с. хііі]. Для корінних британців такі люди завжди залишаються емігрантами, хоч водночас близькими. Усі вони представники однієї національності, але абсолютно чужі — між ними існує чітка географічна межа, яка й перетворює останніх на емігрантів, чужинців, «Інших».

Російська дослідниця Мадіна Тлостанова переконана, що «...найбільш безпосереднім відгуком на проблему усвідомлення себе як полікультурної свідомості, закономірно виступають оповіді, сконцентровані навколо «я» – частіше автора або його alter ego, ніж героя...» [4, с. 202]. Збірка «Спостерігаючи Лондон» доводить, що сама письменниця, вважаючи себе англійкою, почувається чужою у власній країні, бо вона там не народилася і прожила свої молоді роки у британській колонії в Африці. Хай там як вона намагалася стати «своєю» для корінних англійців, це не можливо — для них вона завжди залишатиметься чужою, не схожою з ними. З цих причин можна стверджувати, що сама Лессінг носій пограничної свідомості і мультикультурна особистість.

Судячи з окремих думок письменниці, висловлених у «лондонських» оповіданнях, їй притаманне плюралістичне трактування мультикультуралізму. Її особисте бачення цього процесу не передбачає змішання усіх етнічних груп у єдиний глобальний народ, а навпаки — розмежування культурних відмінностей з метою їх збереження як культурного спадку тої чи іншої нації. Зокрема тому вона приділяє досить багато уваги мультикультурному Лондону, де проживає останні 60 років. «Те, що я так люблю в Лондоні, — це його різноманіття, його населення, що походить з усіх можливих куточків планети, його тлінність...» [9, с. 89]. Найкраща метафора мультикультурного Лондона у письменниці — звичайний вагон метро, де за якихось 20 хвилин поїздки можна зустріти захоплених японських туристів, чорношкіру закохану пару, маму-європейку з дитиною азіатської зовнішності на руках. Це все Лондон і його плюралістична культура.

Варто зазначити, що у вищезгаданій збірці авторка часто акцентує увагу на іноземних мовах — вона використовує іншомовні слова, навіть коли не йдеться про іноземців, а дія відбувається у Лондоні. Як от наприклад, «це була така *gemütlich* церемонія» або «це ніщо, і в його основі теж ніщо. *Nada*» [9, с. 116]. Використання чи то німецьких, чи іспанських слів додає яскравості відчуттю мультикультурного Лондона, міста, яке поєднує в собі представників практично всіх народів світу. Це місто, яке вже давно перестало бути суто англійським, тепер збагачене усіма культурами світу. Авторка ніби наголошує, що читач мусить володіти німецькою чи іспанською, аби зрозуміти значення цих слів, адже вони вже давно увійшли в лексикон пересічного європейця, а тим більше жителя такого мегаполісу як Лондон. Отже, мультикультурне оточення не може на впливати на письменницю, воно знаходить свій відбиток у її художній мові.

Мультикультуралізм для Лессінг і для її художніх творів — невилучний визначальний елемент. Це пояснюється біографією самої письменниці (мається на увазі досвід життя в африканській колонії) і тим, що в сучасному світі, особливо в такій країні як Англія, цього явища просто неможливо уникнути: мультикультурні «суспільства одночасно уособлюють поняття приналежності і відчуженості» [8, с. 45]. Для Лессінг мультикультуралізм — сутнісна риса її літературної ідентичності як письменниці. Як пише Тлостанова, «сучасні пограничні письменники, які виражають різноманітність власного художнього та життєвого досвіду, з величезної кількості сучасних різноманітних матеріалів створюють своє літературне “я”, і відокремити в ньому свідомо та іронічно створені образи від даного долею за народженням та культурою/ами часто буває неможливо» [4, с. 201].

Для художньої творчості Доріс Лессінг мультикультурне оточення виступає однією із основних причин виникнення особистості, яку називають «Іншим», особистості, чужої для людей, поряд з якими існує, особистості, для якої подолати бар'єр відчуженості і відмінності не можливо. Проблема «Іншого» — невідворотний елемент життя і свідомості сьогоденної Англії й самої письменниці: «Британія — це мультикультурне суспільство, ...як нація воно мусить зробити певні висновки і прийняти факт присутності “іншого” серед нас» [5, с. 2], адже «“Інший” більше не є десь там, тепер він тут...» [8, с. 44]. Для Лессінг мультикультурна свідомість та ідентичність і є особистістю «Іншого». Для більшості художніх героїв письменниці це апріорна характеристика — вони частково маргінальні, завжди відчужені, в усіх випадках не такі, як довколишні. Її герої — це завжди «Інші», які з'являються в сучасному мультикультурному світі.

Література:

1. Висоцька Н. О. Єдність множинного. Американська література кінця XX — початку XXI століть у контексті культурного плюралізму / Наталія Олександрівна Висоцька. — К. : Видавничий центр КНЛУ, 2010. — 457 с.
2. Дроздовський Д. Маргарет Драббл: «Я б хотіла змінити теперішній політичний клімат у Великій Британії» / Дмитро Дроздовський. — Режим доступу: <http://litakcent.com/2009/11/20/marharet-drabbl-ja-b-hotila-zminyuty-teperishnij-politychnyj-klimat-u-velykij-brytaniiji.html>
3. Тейлор Ч. Мультикультуралізм і «політика визнання» / Чарльз Тейлор; пер. з англ. Р. Й. Димерця. — К. : Альтерпрес, 2004. — 172 с.
4. Тлостанова М. Проблема мультикультуралізму і література США кінця XX века / Мадина Тлостанова. — М. : ИМЛИ РАН, Наследие, 2000. — 400 с.
5. Fortier Anne-Marie. Multiculturalism and the New Face of Britain / Anne-Marie Fortier. — Режим доступу: <http://www.lancs.ac.uk/fass/sociology/papers/fortier-multiculturalism.pdf>.
6. Janik Vicki K. Modern British Women Writers: an A-to-Z Guide / Vicki K. Janik, Del Ivan Janik. — Greenwood: Greenwood Press, 2002. — 428 p.
7. Greene Gayle. Doris Lessing. The Poetics of Change / Gayle Greene. — Michigan: The University of Michigan Press, 1997. — 296 p.
8. Gundara Jagdish S. Multiculturalism in Canada, Britain and Australia. The Role of Intercultural Education / Jagdish S. Gundara. — Режим доступу: http://www.canadian-studies.info/lccs/LJCS/Vol_17/Gundara.pdf.
9. Lessing Doris. London Observed. Stories and Sketches / Doris Lessing. — New York: Flamingo, 1993. — 214 p.
10. Lessing Doris. Stories / Doris Lessing. — New York: Vintage Books, 1980. — 627 p.
11. Lessing Doris. The Summer Before the Dark / Doris Lessing. — New York: Alfred A. Knopf, 1973. — 275 p.

The Problem of Otherness in the Multicultural Dimension of Doris Lessing's Literary Texts

The article deals with an overall characteristics of Doris Lessing's literary texts paying special attention to the multicultural aspect of her worldview that directly influences her literature. The main aim of the article is to detect the multicultural Other in chosen novels and short stories by Doris Lessing and illustrate it with the help of texts' analysis. There was also made an attempt to trace the background of frequent occurrence of the Other in her fiction.